

ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО САМВИДАВУ ЧЕРЕЗ ПІДПІЛЬНЕ ВИДАВНИЦТВО «ХРИСТІЯНИН» ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН- БАПТИСТІВ У СРСР

Лахно Олександр Петрович,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії та
методики викладання історії

Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка, Україна

Початок релігійного самвидаву в Радянському Союзі випадає на 1960 рік. Примітно, що підпільний друк уперше був заснований у межах конфесії Євангельських християн-баптистів (ЄХБ). Утворена цього року „Ініціативна група зі скликання надзвичайного з'їзду ЄХБ” почала поширювати між віруючими нелегальні листівки та звернення, надруковані шляхом використання друкарської машинки чи гектографа. З часом Оргкомітет ЄХБ уже друкував газету „Братський листок”, журнал „Вісник спасіння/істини”, щомісячник „Бюлетень Ради родичів в'язнів ЄХБ” та деякі інші періодичні нелегальні видання [4, с. 72; 1, с. 147-148].

Уже з 1965 року новостворена Рада Церков ЄХБ (РЦ ЄХБ) розпочала розробляти власну видавничу програму діяльності. Утворене таємно від каральних і контролюючих органів нелегальне видавництво отримало назву „Християнин” [6, с.4; 5, арк. 94-95].

Починаючи з 1971 року у видавництві друкувалася більша частина накладу „Братського листка”. З часом тут було розпочато двохсторонній друк, що стало значним досягненням підпільних друкарів, які були вимушені всіляко приховувати свою діяльність, самостійно конструювати та виготовляти друкарські станки, оскільки в Радянському Союзі будь-яка копіювальна та розмножувальна техніка підлягала реєстрації, а за постачанням паперу постійно спостерігали.

Як зазначає відомий зарубіжний дослідник В.Заватські, видавництво „Християнин” було наполовину незалежним. Воно мало більше спільного з РЦ ЄХБ, аніж із РРВ ЄХБ. Також видавничий центр виконував замовлення й інших євангельських організацій [3, с.290].

У 70–80-х роках минулого століття в умовах незмінної державної стратегії на викорінення так званої „нелегальної діяльності” підпільного видавництва „Християнин” каральні органи продовжували свою перевірену часом репресивну тактику.

У свою чергу, як зазначає В.Арестов, у цей же час протиріччя й боротьба РЦ ЄХБ із Всесоюзною Радою ЄХБ (ВР ЄХБ) відступають на другий план. Найбільшого значення для опозиційної церкви ЄХБ набуває діяльність підпільного видавництва „Християнин”, на конспіративність якого спрямовувалися великі кошти [2, с.24].

Організацією роботи видавництва „Християнин” займалися Г.Вінс (до арешту в 1974 році) та Г.Крючков. Поряд із ними багато провідних діячів ініціативного руху віруючих ЄХБ віддали своє життя видавничій роботі, але їх імена, як правило, ставали відомими лише після їхнього арешту. Місцеві общини ВР ЄХБ також часто і таємно підтримували цю діяльність та брали участь у поширенні нелегальної релігійної літератури, видрукованої видавництвом „Християнин”.

Ініціатори підпільного релігійного друку постійно мали справу з ризиком для власної волі та штучними перепонами з боку держави.

У пошуках способу друку віруючим довелося випробувати різноманітні способи друкування: трафаретний, склографічний, фототипічний, гектографічний (так звана „синька”) і, нарешті, офсетний [4, с. 63-71].

У цілому важко знайти статистичні дані, які свідчили б про справжній масштаб діяльності видавництва „Християнин”. Воно видало кілька книг, включаючи „Мандрівка Пілігрима”, Новий Заповіт, збірки гімнів та кілька творів Ч.Сперджена. У 1968 році було видруковано перший наклад Євангелія від Іоанна (кожна община віруючих отримала по 15 екземплярів). А навесні 1978 року нарешті вийшло перше видання Біблії [3, с.291].

Про масштабність і продуктивність видавництва „Християнин” говорить хоча б статистика, яку, посилаючись на „Бюлетень Ради родичів в’язнів ЄХБ” за №111 від 1983 року, наводить відома російська дослідниця дисидентського руху в СРСР Л.Алексеева. Зокрема, вона зазначає, що станом на 1983 рік видавництво віддрукувало біля 0,5 млн. Євангелій і духовних збірок російською, українською, молдавською, грузинською, осетинською, німецькою та іншими мовами [1, с.148].

У подальші роки, насамперед, із початком так званих „перебудовчих процесів” у Радянському Союзі, накладі друкованої релігійної літератури видавництва „Християнин” постійно зростали. І в якісному, і в кількісному відношенні.

Таким чином, підпільна видавнича діяльність общин СЦ ЄХБ була найважливішою ланкою опозиційної боротьби РЦ ЄХБ з державною атеїстичною машиною та її окремим гвинтиком — ВР ЄХБ. Громади віруючих реформованого євангельсько-баптистського віровчення стали творцями унікального явища радянського суспільства — релігійного самвидаву.

Список літератури

1. Алексеева Л.М. История инакомыслия в СССР: Новейший период. Вильнюс-М.: Весть, 1992. 352 с.
2. Арестов В.Н. Религиозный экстремизм. Содержание, причины и формы проявления, пути преодоления. Харьков: Вища школа, 1987. 148 с.
3. Заватски В. Евангелическое движение в СССР после второй мировой войны.

М.: ИЦ-Гарант, 1995. 560 с.

4. Крючков Ю.К. Создание подпольной печати СЦ ЕХБ в Советском Союзе начала 60-х годов. Сакраменто (США), 2001. 162 с.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 4648, оп. 5, спр. 281.
6. Юбилейное послание всем Евангельским христианам-баптистам. *Братский листок*. 1971. №7-8. С. 1-4.